

Marszałkowska

Dzielnice: Śródmieście

Osiedla: Śródmieście Południowe Śródmieście Północne

Atrybuty: Nazwy pamiątkowe Od polskich postaci historycznych

Rok utworzenia nazwy: początek XVIII wieku

Opis

Nazwa pochodzi od funkcji właściciela jurydyki Bielino, **marszałka** Franciszka Bielińskiego. Ulica ta była główną w jurydyce.

Ciekawostki

W XVIII w. łączyła miasto z wsią Rakowiec, a nazywała się Otwocka, gdyż biegła obok karczmy Otwock, należącej do marszałka Belińskiego. W 1757 roku odcinek między Królewską a Sienną był główną drogą jurydyki Bielino i w cztery lata później został wybrukowany. Zmieniono wtedy jej nazwę na Bielińską, aż wreszcie w 1770 roku na Marszałkowską. W 1774 roku miała stanąć efektowna Brama Marszałkowska wg proj. Merliniego, ale postawiono jedynie zwykły szlaban. Sięgnęła wtedy do ronda Mokotowskiego (pl. Unii Lubelskiej) i do 1818 roku wybrukowano ją na całej długości. Zabudowana była wówczas dworkami rzemieślników. W XVIII w., poza ul. Widok, mieściły się już tylko rozrzucone budynki: cegielnie Abdelminasowicza (przy Nowogrodzkiej) i Grotowskiego (przy Wspólnej), 2 dworki przy Wspólnej, kamieniczka między ul. Piękną i ul. Koszykową. Był tu również ogród Teppera (przy Pięknej), Ryxa (za Koszykową), a od ul. Śniadeckich ciągnęły się tylko pola uprawne wsi Ujazdów. W 1792 roku mieszkało tu 1129 osób, 21 osób szlachty, trochę duchowieństwa i urzędników oraz służba, a także rzemieślnicy. Po 1775 roku zaczął się napływ ludności żydowskiej. W czasie powstania kościuszkowskiego odbywały się tu walki w okolicach ogrodu Saskiego. Rosyjskie wojska powstrzymali Działyńscy. Po powstaniu ulica podupadła, pałace opustoszały, upadały zakłady. W 1809 roku przesiedlono tu eksperymentalnie Żydów. Siedem lat później przy ulicy istniał pałac Łubińskiego, skład sukna Rosenbada, ośrodek handlu tandetą i drobiazgami. Dalej mieszkali raczej biedniejsi ludzie. Za ul. Widok mieściły się głównie ogrody. W 1816 roku w związku z przeniesieniem rogatek i porządkowaniem ulicy, zmieniła się jej organizacja. Dwa lata potem została wybrukowana między ul. Sienną a ul. Widok. W 1825 roku Żydów wysiedlono w okolice Franciszkańskiej. Mieszkali tu przede wszystkim rzemieślnicy, urzędnicy, uczniowie i inteligencja. Dwadzieścia lat później, kiedy wybudowano stację Kolei

Warszawsko-Wiedeńskiej, stała się główną arterią miejską. W poł. XIX w. już było tu 20 kilkupiętrowych kamienic i ulica gwałtownie zaczęła być zabudowywana, jednak stan ulicy i chodników był fatalny: zniszczona nawierzchnia, popsute rynsztoki, na których można się było przewrócić, poza tym strasznie cuchnęły. W 1865 roku ruszyła tędy linia omnibusu konnego, który w szesnaście lat później zamieniono na tramwaj, od 1908 roku elektryczny. Do końca XIX w. trwał tu boom budowlany. W 1878 roku zamieniono kamień polny z nawierzchni granitem norweskim i wyasfaltowano chodniki. Po ośmiu latach od tego wydarzenia wprowadzono dzisiejszą numerację domów, bo na skutek parcelacji tworzone dziwaczne, nawet cyfrowo - dwuliterowe numery posesji (np. 1754 ha). Nie dominował żaden styl, raczej dowolność formy. W 1895 roku ułożono bruk z kostki drewnianej, a po 1900 roku chodniki z płyt betonowych. W maju 1905 roku grupa Downarowicza rzuciła bombę w grupę patrolu kozackiego w odwecie za pierwszomajową masakrę w al. Jerozolimskich (zginęło 25 osób). Do wybuchu I wojny światowej stało tu już 150 kamienic z ok. 300 sklepami. W 1935 roku przebito kawałek między ul. Królewską a pl. Żelaznej Bramy, a w 1948 roku dalszą część do pl. Bankowego, przy okazji likwidując posesję przy Żabiej 4. Przedłużono ją w ul. Nowotki (dziś Andersa). Projekt założenia wykonała pracownia urbanistyczna „Śródmieście”, a koncepcja poprowadzenia jezdni należała do Kazimierza Marczewskiego. W 1938 roku pojawiły się tu pierwsze sygnalizatory świetlne w Warszawie. Istniało tu wtedy 8 kin. W czasie wojny legło w gruzach tylko 20 kamienic. W latach 1949-52 poszerzono dwukrotnie odcinek między Świętokrzyską a Królewską, burząc całkowicie zabudowę. Nie cała zabudowa została zniszczona w trakcie II wojny światowej, ale w 1946 pozostałości rozebrano do parteru, a następnie zlikwidowano całkowicie, zabudowując ulicę budynkami socrealistycznymi.

Stan obecny:

Nr 1: **kamienica Kacperskich**. Powstała w 1914 roku na planie litery A. Posiadając 8 pięter, był wówczas jednym z najwyższych domów mieszkalnych w Polsce.

Nr 2: **kamienica Wielburskiego**. Zbudowana w roku 1904(8?).

Nr 3/7: **Fabryka dywanów Baender i S-ka**. W 1868 roku mieściła się tu mała restauracja (nr 3). Powstała ok. roku 1892. W latach 1926-9 przerobiono ją wg proj. Maksymiliana Goldberga i Hipolita Rutkowskiego na drukarnię Prasa Czerwona, gdzie drukowano Przegląd Sportowy, Kurier Codzienny i Express Poranny, a po wojnie Życie Warszawy.

Nr 4: **kamienica Ostrowskiego**. Powstała w 1908 roku, w czasie odbudowy została pozbawiona ozdób.

Nr 8: **kamienica Palów**. Powstała w 1937 roku wg projektu Ludwika Panczakiewicza. Jednym z jej pierwszych lokatorów został wówczas [Kazimierz Gierdziejewski](#). Po wojnie mieścił się tu Teatr Nowej Warszawy.

Nr 9/15: w tym domu mieszkała Alina Bolechowska (1924-2002) - śpiewaczka operowa i estradowa (sopran), związana przez lata z Teatrem Wielkim. Jej najsłynniejsze role operowe to m.in. tytułowa w "Traviacie", Gilda w "Rigoletcie", Tatiana w "Eugeniuszu Onieginie", Małgorzata w "Fauście". Była również pedagogiem śpiewu w Akademii Muzycznej.

Nr 10/16: **kamienica Panczakiewicza**. Powstała w 1913 roku. Mieszkali tu małżonkowie Halina Mikołajska (1925-1989) i Marian Brandys (1912-1998). Ona była popularną aktorką i reżyserem, aktywną działaczką opozycyjną internowaną w czasie stanu wojennego, on zaś był cenionym pisarzem i reportażystą, specjalistą w zakresie historii Polski porozbiorowej (m.in. "Nieznany książę Poniatowski", "Kłopoty z panią Walewską", "Kozietulski i inni", "Koniec świata szwoleżerów"), także autorem kilku publikacji przeznaczonych dla młodego czytelnika ("Śladami Stasia i Nel" czy "Z

panem Biegankiem w Abisynii").

Nr 17: **kamienica Karola Aleksandra Poszepnego (Spółdzielni Budowlano-Mieszkaniowej "Dom")**. Pięciopiętrowa, zbudowana w latach 1914-27 (Spółdzielnia została założona po odzyskaniu przez Polskę niepodległości, kilka lat trwało zebranie odpowiednich funduszy) wg projektu nieznanego dziś architekta, w tylnej części mieściła fabrykę maszyn jej właściciela, wykorzystywanych w głównie browarach. Przed wojną uznana za bardzo luksusową (choć z wyglądu skromna, jedynie z półokrągłymi wykuszami), miała mieszkania 5- i 6-pokojowe. Do grona jej lokatorów należeli m.in. poeta [Bolesław Leśmian](#) (1877-1937), siostra znakomitego kompozytora Stanisława Szymanowska-Korwin (1884-1938) czy - również w czasie okupacji hitlerowskiej - żona noblisty Aurelia z Schatzschnejderów Szabłowska-Reymontowa (1871-1944), Stefan Ossowiecki (1877-1944) - jeden z najbardziej znanych w okresie międzywojennym jasnowidzów, zamordowany przez gestapo w ruinach Generalnego Inspektoratu Sił Zbrojnych w al. Ujazdowskich 3/5 w pierwszych dniach Powstania Warszawskiego (5 VIII) oraz Zbigniew Drzewiecki (8 IV 1890 - 11 IV 1971) - pianista, pedagog, profesor Państwowej Wyższej Szkoły Muzycznej w Warszawie, w latach 1946-1952 rektor Państwowej Wyższej Szkoły Muzycznej w Krakowie. Był rodowitym warszawiakiem, absolwentem Gimnazjum gen. Pawła Chrzanowskiego (dzisiejsze XVIII LO im. Jana Zamoyskiego). Początkowo kształcił się na politechnice w Wiedniu i Brnie (budowa maszyn), jednak naukę kontynuował w Wiener Akademii für Musik. Na estradzie występował nieprzerwanie w latach 1916-1962, specjalizując się przede wszystkim w kompozycjach Fryderyka Chopina. Należał też do grona inicjatorów Międzynarodowego Konkursu Pianistycznego im. Fryderyka Chopina, wielokrotnie zasiadając w jego jury. Był cenionym publicystą muzycznym, prezesem stowarzyszeń branżowych, autorem biograficznej książki "*Wspomnienia muzyka*". Dokonał licznych nagrań płytowych a do grona jego uczniów należą m.in. Ryszard Bakst, Lidia Grychtołówna, Adam Harasiewicz i Waclaw Kisielewski. Kamienica została spalona w pierwszych dniach Powstania Warszawskiego. Odbudowano ją dopiero w 1949 roku, od razu przebudowując mieszkania a w latach `60 dobudowując jeszcze jedną kondygnację.

Nr 18: **kamienica Robinsona**. Powstała w 1936 roku wg proj. Lucjana Korngolda, który zajmował w niej jedno z mieszkań. Lucjan Korngold (1897-1963) - architekt, absolwent Wydziału Architektury Politechniki Warszawskiej. Był rodowitym warszawiakiem, w tym mieście zrealizował wiele swoich projektów, głównie wielorodzinnych budynków mieszkalnych. W swoim domu pomieszkał niespełna rok - z racji żydowskiego pochodzenia zmuszony był opuścić kraj już we IX 1939 roku. Powołany do wojska, poprzez Bukareszt dostał się do Sao Paulo. Tam osiadł na stałą, w 1949 roku uzyskując obywatelstwo brazylijskie. Jego najsłynniejsze warszawskie projekty, to willa rodziny Łepkowskich (ul. Francuska 1), kamienica Granzowa (pl. Dąbrowskiego 1), kamienica Rene Kuhna-Bubno (ul. Nabelaka 11), kamienica Oskara Robinsona (ul. Koszykowa 10) oraz wille (ul. Wąchocka 6 oraz Wąchocka 9). W 1938 roku zamieszkał we własnej willi przy ul. Królowej Aldony 3.

Nr 19: **kamienica Rotbarda**. Powstała w roku 1915.

Nr 21/25: **Budynek mieszkalny**. Powstał w latach '50. **Restauracja Budapeszt Cristal**.

~ nr 21: **Kamienica Macierakowskiego** Powstała w latach 1911-12 dla A. Macierakowskiego, miała dwa wykusze, jeden z hełmem, bogato zdobione. Kamienica została zniszczona doszczętnie w 1944 roku. Jednym z jej lokatorów był profesor [Roman Podoski](#).

~ nr 25: **kamienica**. Zniszczona w 1944 roku. Przed wojną jednym z jej lokatorów był [Władysław Tatarkiewicz](#).

Nr 24: **Gmach Kliniki Dziecięcej im. Prof. Mieczysława Michałowicza**. Jest to skrzydło dobudowane po wojnie do budynku szpitala przy Litewskiej 16.

Nr 26: **Urząd Pocztowy nr 57**.

Nr 27/35: **Budynek Osiedla MDM.**

Nr 27\35a: **Tęczowe Przedszkole Nr 21.** Działa od 1958. W przyziemiu przedszkola znajduje się blok kuchenny, wraz z przestronnym zapleczem, oraz różne pomieszczenia pomocnicze dla personelu pedagogicznego i obsługowego. Na parterze przedszkola zlokalizowane są szatnie dziecięce, dwie duże sale zajęć, z łazienkami dla dzieci, pomieszczenia administracyjne i sanitarne, łazienka ogrodowa dla dzieci, pomieszczenia gospodarcze, szatnia dla personelu. Na I piętrze są dwie duże sale zajęć z łazienkami dla dzieci, sala gimnastyczna, sala do nauki języka angielskiego, pokój nauczycielski, zmywalnia, pokój logopedy i psychologa, łazienka dla personelu. Wokół przedszkola znajduje się duży ogrodzony plac zabaw dla dzieci, który w 2004 został zmodernizowany wg proj. Marka Szeniawskiego. W ogrodzie zasadzono 1400 roślin.

Nr 28: **Kino Luna.** Powstało w 1962 roku, pierwszy seans odbył się oczywiście 22.07. Posiada 2 sale: A (347 miejsc) i B (304 miejsca). Od 2009 roku miejsce to stało się kinem Polskiej Akademii Filmowej i od tej pory odbywają się tu premiery polskich filmów, przeglądy filmów i spotkania.

~ Nr 33: przed wojną mieszkał tu finansista Antoni Jaroszewicz (1881 - 1966?), mający również 'podmiejską' willę przy Belwederskiej 44a. Zwany był pierwszym milionerem Polski.

Nr 37: **dom parafialny kościoła Najświętszego Zbawiciela.** Zbudowany w 1902 roku.

Nr 42: **kamienica Domańskich.**

Nr 43: **kamienica.** Powstała w latach 1896-98, gruntownie odnowiona w 2002 roku. **Kapliczka** we wnęce ściany oficyny (na prawo przy wejściu na klatkę schodową), powstała w trakcie wznoszenia budynku. Oryginalna figurka Matki Boskiej została uszkodzona podczas Powstania Warszawskiego, obecną po wojnie ufundowała mieszkanka kamienicy Bronisława Wódkowska.

Marszałkowska Dzielnica Mieszkaniowa. Osiedle, zaprojektowane na 45 tys. mieszkańców, powstało w latach 1951-2 wg proj. Stanisława Jankowskiego, Jana Knothe, Józefa Sigalina i Zygmunta Stępińskiego. Oprócz samych mieszkań, są tu żłobki, przedszkola, szkoły, kina, sklepy i szpital.

Budynki osiedla MDM. Powstały w latach 1950-2, uzupełniane do 1963 roku wg proj. Stanisława Jankowskiego, Jana Knothe, Józefa Sigalina i Zygmunta Stępińskiego.

~ Nr 45: **Klinika dr Bryndza Nackiego.** Opuszczony obecnie budynek kliniki z końca XIX w., który wykorzystano do kręcenia zdjęć na potrzeby serialu "Dom".

Nr 45/49: **Budynek Osiedla MDM.** Do grona jego lokatorów należała m.in. Maria Drewniakówna(ur. 1908) - artystka śpiewaczka, wybitna sopranistka, propagatorka współczesnej muzyki polskiej (m.in. pieśni Grażyny Bacewicz), jedna z najstarszych mieszkanek stolicy, uhonorowana w 100. rocznicę urodzin. Jej sąsiadami byli małżonkowie profesor Lidia Grychtołówna (ur. 1928) i Janusz Ekiert (ur. 1931). Ona to wybitna polska pianistka i pedagog, laureatka VII miejsca na V międzynarodowym Konkursie Pianistycznym im. Fryderyka Chopina (1955), on zaś to muzykolog, krytyk muzyczny, wieloletni felietonista "Expressu Wieczornego", twórca i prezenter wielu programów telewizyjnych (m.in. wieloletni ekspert w "Wielkiej Grze"), autor takich książek, jak "Bliżej muzyki", "Pochowam tu sekret", "Zagadki muzyczne" czy często wznawianej biografii Fryderyka Chopina.

Płaskorzeźby Górnika, Hutnika, Kolejarza, Hożej Dziewoi. 8 płaskorzeźb socjalistycznych z 1952.

Nr 53: **Kawiarnia Batida.** W tym budynku do lat '90 XX w. mieścił się koktajlbar HORTEX.

Nr 54: **Kino Polonia**. Kino, spadkobiercę starego kina Imperial, uruchomiono w 1945 roku na agregacie pożyczonym od wojska.

Przed wojną mieściła się w tej kamienicy apteka Alfonsa Bukowskiego.

Nr 55/73. **Budynek Osiedla MDM**. Wybudowana na miejscu kilkunastu zniszczonych w czasie Powstania Warszawskiego.

~ Nr 63: **Kamienica**. Rozebrana w 1951 roku. Tu miał swoją pracownię Karol Tchorek (1904-1985) - znakomity rzeźbiarz, marszand i kolekcjoner sztuki, który oryginalne posadzki przeniósł do swojej nowej pracowni przy ul. Smolnej 36. Był autorem projektu ok. 200 warszawskich tablic upamiętniających publiczne egzekucje, nagrobka Władysława Strzebińskiego oraz rzeźby "Macierzyństwo". Podczas wojny prowadził tu Salon Sztuki Nike, w którym odbywały się liczne wystawy a także działał antykwariat. W 1948 roku miejsce to odwiedził sam Pablo Picasso.

~ Nr 69: **Kamienica**. Przed wojną mieszkał tu Bogdan Suchodolski (1903-1992) - filozof, historyk nauki i kultury, profesor Uniwersytetu Warszawskiego, członek Polskiej Akademii Nauk, w latach 1985-89 poseł na Sejm. Opublikował m.in. takie książki, jak "Kim jest człowiek?", "Komisja Edukacji Narodowej", "Narodziny nowożytnej filozofii człowieka", "Skąd i dokąd idziemy? Przewodnik po zagadnieniach kultury współczesnej", "Wychowanie mimo wszystko".

~ Nr 71: **Kamienica**. Powstała ok. 1900 roku wg proj. Józefa Piusa Dziekońskiego. Przed wojną mieściła się tu wyświetlarnia rysunków Skiba i Wyporek, z której korzystał każdy szanujący się architekt tamtych czasów.

~ Nr 73 **Kamienica Sierpińskich**. Przed wojną mieszkał tu profesor [Wacław Sierpiński](#) (1882-1969) - matematyk. Kamienica spłonęła w X 1944 roku a wraz z nią bogata fachowa biblioteka, zbierana przez wiele lat. Jego sąsiadem (a właściwie sąsiadem jego rodziców) był [Julian Adolf Świącicki](#) (1848-1932) - pisarz, krytyk literacki, tłumacz, lingwista, wiceprezes Komitetu Budowy Pomnika Fryderyka Chopina w Warszawie, który prowadził tu swój salon literacki.

Nr 56: **kamienica Kohnów**. Pierwotnie stała tu kamienica Budziszewskiej z 1878 roku. W 1936 roku zbudowano nową kamienicę wg proj. Maksymiliana Goldberga, a oficyna kamienicy Budziszewskiej została na podwórzu nowego budynku. W kamienicy mieszkał Franciszek Fuchs (1914-1996) - reżyser i operator filmowy, współpracownik Polskiej Kroniki Filmowej, realizator wielu filmów dokumentalnych o ludziach kultury i sztuki. Był autorem zdjęć m.in. do takich filmów fabularnych, jak "Przygoda na Mariensztacie" czy "Zemsta".

Nr 57: **Blok mieszkalny**. Powstał w latach '50 XX w. Umieszczono tu chińską restaurację Szanghaj ze wschodnim wystrojem. Można tu było zjeść zupę z bambusa i inne, wyjątkowe w latach komunizmu potrawy dalekowschodnie.

~ **Kamienica**. Zniszczona w 1944 roku.

Nr 58: **kamienica Rapcewiczów**. Zbudowana w 1875 roku. Kolejnymi właścicielami byli Hoszardowie; Jerzy Hoszard był sekretarzem poselstwa polskiego w Hadze. W czasie budowania MDM-u kamienice ujednociono z otoczeniem, ale zachowała elementy secesyjne, dodane w 1904 roku.

Nr 60: **kamienica Zaleskich**. Powstała w 1897 roku. Na ścianie podwórka oszklona **kapliczka** z figurką Matki Boskiej.

Nr 62: **kamienica Kosmowskiego**. Powstała w latach 1895-1897. Następnymi właścicielami byli Rotbardowie. W 1946 roku została obniżona o jedno piętro, zniszczone podczas Powstania Warszawskiego. Brama udekorowana rzeźbami sześciu herm (czworoboczny słup, pierwotnie z wizerunkiem Hermesa, później z jakimkolwiek wizerunkiem, w tym przypadku nagich biustów), które w zamyśle architektonicznym podtrzymują sklepienie. W podwórzu **kapliczka** z wolno stojącą na cokole figurą Matki Boskiej.

Nr 66: **kamienica Rothberga**. Zbudowana w 1894 roku wg proj. Stefana Szyllera.

Nr 68/70: **Blok mieszkalny**. Powstał w latach '50 XX w. Mieszkała tu Maria Magdalena Dąbska - wybitny lekarz onkolog i patomorfolog związana z Centrum Onkologii, która w 1969 roku opisała rzadki nowotwór tkanek miękkich spotykany głównie u dzieci, nazwany później jej nazwiskiem (guz Dąbskiej). Opublikowała kilkadziesiąt prac naukowych, głównie z zakresu guzów kości, tkanek miękkich i skóry. Jej sąsiadami byli małżonkowie Julia Hartwig - siostra Edwarda i Walentego - (ur. 1921) i Artur Międzyrzecki (1922-1996). Obydwoje literaci - ona poetka ("*Wolne ręce*", "*Chwila postoj*"), "*Jasne niejasne*"), eseistka ("*Gérard de Nerval*", "*Pisane przy oknie*"), tłumaczka (wiersze G. Apollinaire'a, proza Cendrarsa), czterokrotnie nominowana do Literackiej Nagrody Nike. On również był poetą ("*Noc noworoczna*", "*Wygnanie do rymu*"), eseistą ("*Wieczory muranowskie*", "*Warszawa Prusa i Gierymskiego. Szkice z dawnej Warszawy*"), tłumaczem (wiersze A. Rimbauda, G. Apollinaire'a, proza L. Aragona) ale i twórcą tekstów piosenek do muzyki Władysława Szpilmana ("*Trzej przyjaciele z boiska*", "*Spotkanie z księżycem*"). Wspólnie napisali dla dzieci "*Przygody Poziomki*" oraz kilka bajek ("*Tomcio Paluch*", "*Jaś i Małgosia*") wystawionych na deskach Teatru Komedia. W gronie lokatorów znalazł się również Bogusław Śmiechowski (1932-2007) - pedagog, wieloletni wykładowca szkół muzycznych (m.in. VIII LO im. Króla Władysława IV, Państwowej Szkoły Muzycznej II stopnia im. Józefa Elsnera czy Akademii Muzycznej im. Fryderyka Chopina), współtwórca i organizator Olimpiady Artystycznej, autor takich książek, jak "*Historia muzyki: z muzyką przez wieki i kraje*", "*O muzyce najpiękniejszej ze sztuk: historia muzyki*". Mieszkał tu także profesor Ryszard Szawłowski ps. Karol Liszewski (ur. 1929) - prawnik specjalizujący się w prawie międzynarodowym, związany m.in. z kanadyjskim Uniwersytetem Calgary, działającym w Londynie Polskim Uniwersytetem Na Obczyźnie a także z Federalnym Instytutem Sowieologii w Bonn, mający w swoim dorobku wiele publikacji naukowych (m.in. "*Najwyższe państwowe organy kontroli w Polsce w XIX wieku: Główna Izba Obrachunkowa Księstwa Warszawskiego oraz Izba Obrachunkowa i Najwyższa Izba Obrachunkowa Królestwa Polskiego, lata 1808-1866*", "*Najwyższe państwowe organy kontroli II Rzeczypospolitej: Najwyższa Izba Kontroli Państwa 1919-1921 i Najwyższa Izba Kontroli 1921-1939, Najwyższa Izba Kontroli na Uchodźstwie 1940-1945*", "*Prawa człowieka a Polska*", "*Wojna polsko-sowiecka 1939 r.*"). Lokatorem był też nieżyjący już Lucjan Kasiński - prezes Spółdzielni Wydawniczej „Czytelnik” w latach 1955-1975.

Nr 72: **Kamienica Taubenhaua**. Powstała w 1898 roku wg proj. Edwarda Goldberga lub raczej Józefa Piusa Dziekońskiego w stylu wiślano-bałtyckim. Luksusowe mieszkania zajmowali m.in. pediatra Karol Rosenthal oraz rodzina kupiecka Stuckgoldów (którzy byli właścicielami kamienicy), potem także lekarze Maksymilian Hirsz i Mieczysław Glass. Działał tu skład pędzli i farb Imroth i Maliński a w latach 1897-1905 Stefan Demby prowadził tu księgarnię wydawniczą. Przez wiele lat w podwórzu wisiała skrzynkowa **kapliczka**.

~ **Pałacyk Fraenkla**. Powstał na pocz. XIX w. dla bankiera Fraenkla. Przed powstaniem styczniowym zamieszkał tu Leopold Kronenberg, doglądając swej fabryki tabaczej naprzeciwko. W 1861 roku w domu odbywały się zebrania patriotyczne. W 1895 roku posesję kupił Władysław Frąckiewicz, ściął drzewa, rozebrał oranżerię i wytyczył ul. Sadową przez posesję (dzisiejsza ul. księdza Ignacego Skorupki). Właściciel do 1900 roku zbudował 13 kamienic w kwadracie Marszałkowska - Skorupki - Hoża, w których mieszkać mogło łącznie ok.10000 osób.

Nr 80: **Węgierski Instytut Kultury**. Powstał w 1973 roku wg proj. Eleonory Sekreckiej.

Nr 81: **oficyna kamienicy Frumkina**. Zbudowana w latach 1904-1905, będąc wówczas najciekawszą secesyjną kamienicą Warszawy (fasadę zdobiły liście, maski oraz smoki). Zniszczona podczas Powstania Warszawskiego i nigdy nie zrekonstruowana, w trakcie odbudowy oficyna dzieląca niegdyś dwa podwórka została włączona w ścianę nowego budynku. Na ścianie podwórza, we wnęce, zakratowana **kapliczka** z figurą Matki Boskiej. Oryginalna, przedwojenna figura zaginęła podczas remontu kamienicy.

Nr 82: **biurowiec Najwyższej Izby Kontroli**. Zbudowany w latach 1946-1950 wg proj. Marka Leykama i Jerzego Hryniewieckiego jako najnowocześniejszy budynek ówczesnej Warszawy.

Nr 83: **Blok mieszkalny**. Powstał w latach '50 XX w. Na parterze mieściły się sklepy, m.in. sklep Papiirus z galanterią papierniczą. Ozdobiony był neonem z wizerunkiem Egipcjanina. Obok mieściły się sklepy Sarenka z galanterią skórzaną i Wars i Sawa z upominkami. Dziś działają tu oddziały banków: Millenium i BNP Paribas, salon telefonii komórkowej T-Mobile, **Wypożyczalnia dla Dorosłych i Młodzieży nr 31**, szkoła języka angielskiego Johny Languages, kancelarie adwokackie i inne.

~ **Kamienica**. W istniejącej tu przed wojną kamienicy znajdowała się słynna **cukiernia Antoniego Leżeńkiego**, założona w 1917 roku. Kamienica została zniszczona w trakcie działań wojennych. Po wojnie w jej miejscu wzniesiono mieszkalny **wieżowiec**.

Nr 84/92: **Blok mieszkalny**. Powstał w latach '50 XX w. Mieszkał tu profesor Bohdan Dobrzański herbu Leliwa (1909-1987) - gleboznawca, w latach 1969-79 kierownik najpierw Katedry Gleboznawstwa a następnie Instytutu Gleboznawstwa i Chemii Rolnej SGGW, autor ponad 260 prac naukowych z tego zakresu (w tym m.in. "*Zarysu geografii gleb*" i podręcznika akademickiego "*Gleboznawstwo*") oraz kilkunastu map gleb Polski i Europy. Jego sąsiadami byli Maria Hensel (1920-2007) i Witold Hensel (1917-2008) - małżeństwo profesorów. Ona specjalizowała się w etnografii, w swym dorobku miała wiele cenionych prac z zakresu medycyny ludowej, pracowała w Instytucie Archeologii i Etnologii PAN. On zaś był archeologiem, mediewistą, członkiem PAN, posłem na Sejm PRL IX kadencji (1985-89) z ramienia Stronnictwa Demokratycznego, autorem ponad 500 prac naukowych, m.in. "*Ziemie polskie w pradziejach*", "*Skąd przysli Słowianie*", "*Polska przed tysiącem lat*".

~ Nr 91: w trakcie wojny w kamienicy oznaczonej tym numerem mieszkał [Antoni Szczęsny Godlewski](#).

Nr 94\98: **Hotel Novotel ******. Hotel Forum powstał w latach 1972-4 wg proj. szwedzkiego architekta Stena Samuelsona z firmy Skanska. Hotel należał do sieci Orbis i był jednym z najwyższych budynków w mieście. Warszawiacy nabijali się z racji wyglądu i koloru, że hotel wygląda jak wielka tabliczka... gówna :D Na wyższych piętrach hotelu Ewa (Adrianna Biedrzyńska) z filmu "*Pajęczarki*" (1993) wykonuje akrobacje i okrada bogatych gości. Hotel działał w najlepsze, aż do 2004 roku, kiedy przejęła go francuska spółka Accor, zmieniła nazwę i przeprowadziła renowację. Obecnie mieści się tu 740 pokoi z nowoczesnym wystrojem, w pokojach łazienki, TV, internet... W hotelu restauracja Essencia, bar Le Bar, spa... Budowla ma 111 metrów wysokości, przy czym do dachu 106 m, co daje 33 piętra.

Nr 99: **pawilon Cepelia**. Powstał w 1966 roku wg proj. Zygmunta Stępińskiego z konstrukcją Aleksandra Hawemana.

Nr 100: **Rotunda**. Powstała w latach 1960-9, choć otwarto ją w 1966 roku. Ten charakterystyczny bank PKO projektował cały zespół architektów pod kierownictwem Zbigniewa Karpińskiego.

Tablica poświęcona pamięci osób, które zginęły w czasie wybuchu gazu 15.02.1979. Zginęło wtedy 49 osób, 110 zostało rannych, a budynek został zniszczony aż w 70%. W czasie wybuchu, zaraz przed końcem pierwszej zmiany, było w rotundzie ok. 470 osób. Wybuch nastąpił prawdopodobnie z winy jednego z ratowników, który za mocno dokręcił zawór gazu, co razem z bardzo niską temperaturą spowodowało pęknięcie kopuły zaworu i wybuch. A zima była wtedy strasznie sroga, co pamiętam głównie z opowiadań, bo za mały jeszcze byłem, aby pamiętać... W każdym razie zarzutów nigdy nie postawiono, a sam budynek nie jest podłączony do gazu. Dało to okazję do spekulacji, że bomba, że zaniżono liczbę ofiar dla wiadomości gazet zachodnich i ONZ...

~ **Kamienica Lothego**. Powstała w latach 1865-6 podwójna, 3-piętrowa dla Pinkusa Lothego.

Projektantem był Sulimowski, który wzorował się na architekturze Luwru, a dekoracje wykonał Piotr Lescot w stylu paryskim. W 1868 roku mieściła się tu bawaria I klasy. Działała tu fabryka robót asfaltowych J. Ronquo. W okresie międzywojennym mieściły się tu znane knajpy: "Żywiec" (wewnątrz mieścił się wspaniały fresk 'Bitwa Pod Oliwą' Bolesława Cybisa i Stanisława Łuckiewicza) i bar 'Pod Setką'. Kamienica została zniszczona w 1944 roku i rozebrana do parteru.

Nr 104\122: **ŚCIANA WSCHODNIA:**

Zespół urbanistyczny zabudowany w latach 1960-9 wg proj. Zbigniewa Karpińskiego i Jana Klewina, składający się z 23 obiektów.

Dom Towarowy Junior. Powstał w latach 1958-68 wg proj. Zbigniewa Karpińskiego, Jerzego Jakubowicza i Piotra Zajlicha.

Dom Towarowy Sawa. Powstał w latach 1958-68 wg proj. Zbigniewa Karpińskiego, Jerzego Jakubowicza i Piotra Zajlicha.

Dom Towarowy Wars. Powstał w latach 1958-68 wg proj. Zbigniewa Karpińskiego, Jerzego Jakubowicza i Piotra Zajlicha.

Spółdzielczy Dom Handlowy Sezam. Powstał wg proj. Andrzeja Sierakowskiego, Tadeusza Błażejewskiego, Romana Widery i Jana Kopciowskiego.

Zodiak. Dawny zespół gastronomiczny, powstał wg proj. Jana Bogusławskiego i Bohdana Gniewiewskiego z wnętrzami Marii Leszczyńskiej.

3 bloki 24-piętrowe. Powstały wg proj. Zbigniewa Waclawka, Jana Klewina, Marcina Bogusławskiego i Wojnowskiego.

8 bloków 11-piętrowych.

Kino Relax. Zlikwidowane w listopadzie 2006 roku w związku z niską frekwencją. Przerobiono go wtedy na supermarket.

Biurowiec Centrali Handlu Zagranicznego Universal. Powstał wg proj. Jerzego Kowarskiego.

Metro Centrum.

Nr 111a: **wieżowiec Osiedla Za Żelazną Bramą.** Powstał w latach 1965-72 wg proj. Jerzego Czyża, Jana Furmana, Jerzego Józefowicza i Andrzeja Skopińskiego. Mieszkał tu Józef Bok (1928-2008) - dyrygent, chórmistrz, założyciel i kierownik Katedry Dyrygentury Chóralnej Akademii Muzycznej im. Fryderyka Chopina, wieloletni kierownik Chóru Teatru Wielkiego a także Chóru Filharmonii Narodowej, również dyrygent Warszawskiej Opery Kameralnej. Jego sąsiadem był Stanisław Fuks (1922-1984) - historyk filmu, pionier polskiej archiwistyki filmowej, współorganizator Archiwum Filmowego TVP, autor "*Katalogu polskich telewizyjnych filmów fabularnych 1964-80*" oraz licznych haseł filmowych do wydawnictw encyklopedycznych PWN.

Nr 124: **Biurowiec PKO BP.** W 1899 roku powstała tu siedziba Towarzystwa Ubezpieczeniowego Rassija, podobnego do hotelu Bristol, powstała wg proj. Władysława Marconiego. Na szczycie budynku stała wysoka na 5 m. alegoria Elektryczności, trzymająca wielką lampę. Mieściło się tu przedstawicielstwo największego rosyjskiego ubezpieczyciela. W 1944 roku został podpalony przez hitlerowców. W latach 1948-50 budynek przebudowano wg proj. Bohdana Lacherta i zasłonięto ściany kratownicą, dzięki której biurowiec zyskał nazwę „Pod Sedesami”. Jednak w latach '90 XX w. sedesy znikły.

~ **Kamienica szpitalna.** Powstała w XVIII w. dla szpitala Dzieciątka Jezus, w latach '50 XIX w. przebudowana na Instytut Położniczy.

Nr 126: **Restauracja Mc Donald's.** Pierwsza restauracja tej sieci, otwarta 17.06.1992. W dniu otwarcia padł rekord: pojawiło się ok. 45.000 klientów i zrealizowano 13.304 zamówienia. Mleko dostarczała SM Wola, soki Hortex, ale mięso pochodziło z Niemiec, a frytki z Moskwy.

~ Nr 129 : w tej zniszczonej podczas Powstania Warszawskiego i nigdy nie odbudowanej kamienicy miał swój zakład fotograficzny [Eugeniusz Lokajski](#) (1908-1944) - znakomity lekkoatleta i fotografik. Mimo ostrzeżeń dowódców AK powrócił do niej 25 IX 1944 roku po niezbędny mu papier fotograficzny i zginął, kiedy została trafiona pociskiem lotniczym.

Nr 136: **Blok osiedla ZOR.** Powstał w 1954-61 wg proj. Wacława Kłyszewskiego, Jerzego Mokrzyńskiego i Eugeniusza Wierzbickiego. 5 X 2012 roku woda z rury pękniętej u zbiegu ul. Świętokrzyskiej i ul. Szkolnej (w trakcie budowy metra) podmyła fundamenty budynku. Lokatorzy zostali ewakuowani, wracali - w zależności od zajmowanych klatek - w przeciągu dwóch tygodni. Mieszkał w nim Tadeusz Cieślak (1917-1985) - profesor historii, autor kilkunastu książek, m.in. "*Sylwetki mazurskie i kaszubskie*", "*Oranienburg-Sachsenhausen. Hitlerowskie obozy koncentracyjne*" czy "*Polska - Skandynawia w XIX i XX wieku*".

Nr 138: **Blok osiedla ZOR.** Powstał w 1954-61 wg proj. Wacława Kłyszewskiego, Jerzego Mokrzyńskiego i Eugeniusza Wierzbickiego.

Nr 140: **Blok osiedla ZOR.** Powstał w 1954-61 wg proj. Wacława Kłyszewskiego, Jerzego Mokrzyńskiego i Eugeniusza Wierzbickiego.

Pawilony handlowe. Powstały w 1957-8 z miejscem na ponad 100 prywatnych sklepików. Nazywano to miejsce Berlinem Zachodnim. Po zniesieniu komunizmu jest to zagłębienie seksualne i jest tu największe zagęszczenie sex-shopów na metr kwadratowy w mieście. Miały być one rozebrane po 30 latach pod budowę metra, ale oszczędzono je. W 2010 część pawilonów wyburzono.
